

HÍREK, ISMERTETÉSEK

Elhalálozások

1973. december 18-án, megadó türelemmel viselt hosszú betegség után, 77 éves korában elhunyt dr. CSEPREGHY Béla tagtársunk, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Földtani Tanszékének munkatársa.

Dr. CSEPREGHY Béla az 1959—1960. tanévben került a dr. h. c. VADÁSZ Elemér vezette Földtani Tanszékre. Előző munkahelye a M. Áll. Földtani Intézet volt. Már ott magas fokon művelte a földtani mikrotechnikának egyik, a geológus számára legfontosabb ágát, a vékonycsiszolat-készítést.

Megbecsülte munkáját. Minőségi igényessége munkájával szemben, aggályossága a kényes, a kiváltképp gondos

előkészítést kívánó anyagok munkabavételénél — közismert volt. Kiváló minőségű csiszolatai számtalan nagyfontosságú tudományos eredmény, megállapítás alapvető, sokszor egyedüli vizsgálati támaszai voltak.

Kitűnt termelékenységével is. Még fáradtan is fáradhatatlanul dolgozott. Szívós kitartása, egyedülálló munkai igénye már szinte legendás. Keze alatt, dolgozó szobájában hallgatók sokasága nőtt fel. Hálás volt, ha dolgozhatott, hálás, ha segíthetett, ha adhatott.

1973-ban megkapta a Kiváló Dolgozó kitüntető címet is, de ennél sokkal fontosabb volt számára a feléje áramló szeretet, melyben a hallgatók, munkatársai, ismerői részesítették.

Elment egy készséges ember. Tág látókörű, nagy tájékozottságú, művelt emberfő volt — és egyszerű, egyenes jóságos, segítőkész, érdemet, dicséretet elhárító, minden világi hívságtól ment, szerény, puritán ember.

Ha volt hiányossága, az abból adódott, hogy nem ismerte a munkátlan nyugalmat. Türelmetlen, sőt izgatott volt, ha tálcáin nem várta reggelente a feldolgozandó anyagok hetekre munkátbiztosító sokasága...

Dr. CSEPREGHY Bélát, kedves jó Béla Bátyánkat 1973. december 29-én, mély részvétellel helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temetőben.

1974. január 14-én, életének 82. évében, súlyos szenvedés után elhunyt dr. KILCZER Gyula tagtársunk, a műszaki tudományok doktora, az Eötvös Loránd Emlékem tulajdonosa, a Magyar Geofizikusok Egyesületének tiszteleti tagja, a M. Áll. Eötvös Loránd Geofizikai Intézet nyugdíjas tudományos munkatársa, volt gimnáziumi tanár.

Dr. KILCZER Gyulát a Magyar Geofizikusok Egyesülete és a M. Áll. Eötvös Loránd Geofizikai Intézet saját halottjának

tekintete. Munkatársai, barátai, tisztelői, tanítványai 1974. február 12-én, a Farkasréti temetőben, az urnaelhelyezés alkalmával róhatták le kegyeletüket a köz-tiszteletben és közszeretletben állott KIL-

CZER Gyula emléke előtt. A Magyar Geo-fizikusok Egyesülete az alapítás 20. évfordulója alkalmából összehívott jubiláris tisztújító küldött közgyűlésén nekrológiában emlékezett elhunyt tiszteleti tagjáról.

Herrmann Margit emlékezete

HERRMANN MARGITRA emlékezünk, aki 75 éves lenne ha élne. Mindig voltak, bár kevesen s talán lesznek emberek, akiknek egész élete a másokért való áldozatos cselekvés, testet-lelket felörlő munka jegyében folyt le, akik anyagi és szellemi javaitak pazar bőkezűséggel szórták széjjel rá-szoruló embertársaik megsegítésére. Ilyen önfeláldozó, ritka emberi tulajdonságokkal felruházott, sokat hányatott és szenvedett ember, geológus társadalmunk talán megszeretettémeltőbb, szerény egyénisége volt HERRMANN MARGIT, aki 1898-ban született Szatmár megyében.

Tanulmányait a Budapesti Tudomány-egyetemen végezte, ahol természetrajz földrajz szakos tanári, majd doktori oklevelet szerzett. Szépen induló tudományos fejlődése azonban az első világháború utáni nehéz évek és egyéni életében bekövetkezett sorozatos csapások miatt nem tudott kiteljesedni. Fiatal életének legszebb évei magántanítással és adminisztratív munka vállalással teltek el. Csak 36 éves korában 1934-ben sikerült végre szakemberként a Nemzeti Múzeum Ásvány-kőzettárába bekerülnie, ahol élete végéig, 1957-ig munkálkodott.

HERRMANN MARGIT tudományunkban az ásvány-kőzettan területén alkotott maradandót és kedvenc témaköre a magmás kőzetek voltak. Eleinte néhány erdélyi kőzettel foglalkozott a Bihar-hegységből és a Székelyföldről, majd a keletnógrádi andezitekkel, a Bükk-hegység, a Tokaj-hegységi és a Börzsöny vulkánitáival. Ezenkívül behatóan foglalkozott az üledékes kőzetek, elsősorban a pannóniai homokok mikro-mineralógiai vizsgálatával és ezen kutatási módszer legjobb hazai szakembere lett, sok szép eredménnyel gazdagítva tudományunkat.

SZÉKYNÉ FUX VILMA szavaival élve: Herrmann-Margittal egy sokat szenvedett, érző lélek távozott körünkől, aki a tudomány művelésében és embertársai szeretetében megtalálta társtalan életének célját és hivatását. Élete értékesebb a fel-tűnést keresőknél, mert nemcsak avatott kutatója volt tudományának, hanem igaz ember is, akiből jószág, szeretet sugárzott mindazok felé, akik környezetében éltek. Emléke tiszteletet érdemel.

Dr. CSIKY Gábor

Alapításának 25. évfordulóját ünnepelte a Veszprémi Vegyipari Egyetem

A Veszprémi Vegyipari Egyetem aulájában 1974. április 25-én, csütörtökön kezdődött meg a jubileumi ünnepség és tudományos eseménysorozat az egyetem alapításának 25. évfordulója alkalmából. Dr. NEMECZ Ernő rektor, akadémiai levelező tag ünnepi beszédében méltatta a negyedszázados fejlődést, az egyetem oktatási és kutatási tevékenységét. Az eredményesség egyik bizonyítéka az egyetemen végzett mintegy 2500 mérnök gyakorlati helytállása is.

OVÁRI Miklós az MSZMP Központi Bizottságának titkára a KB és a Minisztertanács nevében köszöntötte az egyetemet. PAP János, az MSZMP Veszprém megyei bizottságának első titkára, a megyei pártbizottság nevében üdvözölte az egyetemet. Dr. TÉTÉNYI Pál a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárhelyettese a Veszprém megyei akadémiai bizottság tevékenységét is méltatta. KAFAROV, V. V. akadémikus a

Szovjet Tudományos Akadémia jókívánásait tolmácsolta, majd dr. PERÉNYI Imre, a Budapesti Műszaki Egyetem rektora a társegyetemek üdvözlését hozta. Ezt követően a részt vevő szocialista országok egyeteminek rektorai, dékánjai köszöntötték a rövid idő alatt is nemzetközi hírnevet szerzett egyetemet.

A jubileumi ünnepség alkalmából három díszdoktor avatott a Veszprémi Vegyipari Egyetem tanácsa. Honoris causa doktor lett dr. ERDEY-GRÚZ Tibor, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, Lieselotte HERFORTH, a drezdai Műszaki Egyetem professzornője, a Német Demokratikus Köztársaság Államtanácsának tagja és Stefan PAWLIKOWSKI a sziléziai Műszaki Egyetem professzora.

Az egyetem tanácsa a fennállás 25. évfordulója alkalmából alapított Pro Universitate Vespriemiensi emlékrémet első ízben az alapításban és felfejlesztésben

elévülhetetlen érdemeket szerzett dr. POLINSZKY Károly művelődésügyi miniszter-helyettesnek adományozta. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által a jubileum alkalmából adományozott kitüntetések dr. SZEKER Gyula nehézipari miniszter adta át. A Munka Erdemrend arany fokozatát kapta dr. NEMECZ Ernő rektor, akadémiai levelező tag, Társulatunk volt elnöke, választmányának tagja, aki az egyetem alapító tanárai közé tartozik s évülhetetlen érdemait tetézte azzal is, hogy felismerte a Társulat s az új egyetem együttműködésében rejlő progresszív lehetőségeket. Sorra hozta indítványait, életrevaló kezdeményezéseit, s a megvalósulásokat. Ezekben az egyetem otthonát és központját adott a területi földtani kutatás eredményei bemutatásának, megvitatásának, továbbvitelének; alkalmat a Társulat vonatkozó központi nagyrendezvényeinek kihelyezésére — a Társulat pedig patinás múltjával, messzetekintő jelenével figyelmet s rangot adott az új

egyetemnek, s a NEMECZ professzor vezette tanszéknek. Ennek az együttműködésnek az eredményei között tartjuk számon a Társulat Agyagásványtani Szakcsoportja (alakulási év: 1960; 1967-től Szakosztály) alapítási javaslatának kimunkálását, a szakági működés folyamatosságának és színvonalának biztosítását, valamint a nagy aktivitású Középdunántúli Csoport életrehozását (1961; 1966-tól neve: a Magyarhoni Földtani Társulat Középdunántúli Területi Szakosztálya), amely másodiknak alakult meg vidéki csoportjaink közül, másfél évvel a Mecseki Csoport (1966-tól: Dél-Dunántúli Területi Szakosztály) alakulását követően. Ilyen példás előzmények után nem véletlen, hogy a Társulat 1966-ban és 1969-ben, két trienni-umra is elnökévé választotta a most jubiláló Veszprémi Vegyipari Egyetem professzorát, jelenlegi rektorát dr. NEMECZ Ernőt.

Az ünnepi nyilvános tanácsulást két-napos tudományos ülészek követte.

Réthly Antal 95 éves

A mű, amelyre 95. évét betöltve RÉTHLY Antal visszatekint, nem születhetett volna meg kimeríthetetlen és sikeres munkássága nélkül. Egész életét a tudományos ismeretek buzgó kutatása töltötte be. Tudományos eredményei átlépik az ország határait. Életművét számos kitüntetéssel ismerték el.

RÉTHLY professzor bűvárkodásának kezdetén a földregész tudomány művelője volt. 1910-ben megírt doktori értekezése e tárgykörrel foglalkozik. A földregések témája azonban későbbi munkássága során is visszatér. Megírja „A Kárpát-medencék földregései” címen a Kárpát-medencében 455—1918-ig előfordult földregések katalógusát. E katalógus a földmozgásokkal foglalkozó geológus kezébe történelem-könyvet ad, mely a földalakulás rövid pillanatának képét rögzíti. Minthogy az új globális tektonika a szeizmológiai vizsgálatokon is alapul, ez összefoglalásnak geológiai szempontból történő vizsgálata talán hozzájárulhat annak a törekvésnek végrehajtásához, hogy a Kárpát-medencék geológiáját az új szemlélet szerint módosítva illesszük a Föld összképének keretébe.

Nyugalomba vonulása után hatalmas munkára vállalkozott. Érdeklődése a régi, elsárgult íráskor, az elrejtett levéltári anyag kincsei iránt gazdag adattár összegyűjtését tette lehetővé. Kitaró kutatással

megszerkesztette az „Időjárás események és elemi csapások Magyarországon 1700-ig” című bő terjedelmű művét. A gazdag anyagot a múlt időben rendszeresen besorolva a geológus számára is századokat visszatükröző földtörténeti képet tárt fel.

E mű hasonlóan a földregéseket tárgyaló munkájához a geológus számára azért jelent értéket, mert a klimatológiát történeti beállításban mutatja be. A Földet alakító erők szüntelenül működnek. LYELL-től tanultuk meg, mit jelent a folyamatosan ható, parányi események egymást követő hatása. Amint évmilliók előtt, ma is alakítják, formálják a felszínt és a mélységet. Az erők hatása számtalan jelenségben nyilvánul meg: így a földregésekben és a klimatológiai változásokban is. Leírva azokat az eseményeket, amelyek évszázadokon át hazánk területét érték, felszínét alakították RÉTHLY Antal a geológia tudományát szép adatokkal gazdagította.

RÉTHLY Antal emberi helyét és jelentőségét e szavakkal jellemezhetjük: szerény higgadt és bölcs. 95. születésnapja alkalmából további sikeres működéséhez jó egészséget, munkakedvet és még sok, esztendő kívánva a 125 esztendő Magyarhoni Földtani Társulat nevében tisztelettel köszöntjük. Engedje meg, hogy a hódolat zászlóját hajtсам meg a 95 éves alkotó előtt.

SZALAI Tibor

Határozatok a szocialista országok Nemzeti Paleontológiai Bizottságai küldötteinek megbeszéléséről, Liblice 1973. X. 15—17.

A MTA Földtani Bizottsága 1973. május 4-i ülésén, Dr. FÜLÖP József elnök előterjesztésére résztvettem a szocialista országok paleontológusainak együttműködésére vonatkozó megbeszélésen, amely a következő határozatokat hozta: „A liblicei kastélyban, Prága mellett 1973. X. 15—17-e között ülést tartottak, néhány KGST-hez tartozó szocialista ország paleontológus kiküldöttjeinek részvételével.

Az összejövetelt a Csehszlovák Nemzeti Paleontológiai Bizottság kezdeményezte, az NDK, Lengyelország, Magyarország, Bulgária és Csehszlovákia kiküldöttjeinek részvételével. Szovjetunió, Mongólia és Románia akademiái tagokat jelöltek ki a bizottságba, akik különböző okokból nem jöhettek el.

Az ülés egyértelműen megállapította, hogy a paleontológia súlyponti feladatai révén, tipikus interdiszciplináris tudomány a biológia és geológia között. A Földön levő élet fejlődése, léte és jövője alapproblémáinak megoldása, valamint a kialakult környezet és megtartásának kérdései, amelyek geológiai kutatási, felderítőmunkákkal, valamint ideológiai alapkérdések megoldásával kapcsolatosak. Mindezek ma nemzetközi együttműködés — ebben az esetben a KGST országok együttműködése — nélkül megoldhatatlanok. Ezek alapján az ülés a következő határozatokat hozta:

Az IUGS keretében, ahol minden szocialista állam képviselve van, működik az IPA. Cél szerűnek tartanánk, hogy ez a nemzetközi szervezet az egyes országokban nemzeti paleontológiai szervekkel képviselve lenne (pl. Paleontológiai Nemzeti Bizottsággal, vagy a Geológiai Nemzeti Bizottság, mellérendelten egy Paleontológiai Komisszióval, vagy egy paleontológus tag részvételével a Bizottságban, a nemzeti körülményeknek megfelelően). Ezeknek a szerveknek a feladata a mai szakásoknak megfelelően a következő:

a) Külföldön képviselni az adott ország paleontológiai tudományát.

b) Előkészíteni és koordinálni a nemzetközi konferenciákat a vonatkozó problémákról, közölni az állásfoglalásokat.

c) Képviselni a paleontológusok érdekeit más tudományterületek vonatkozásában, elsősorban a biológia és geológiával kapcsolatban.

A paleontológia súlyponti feladatai miatt szükséges az IPA keretében egy regionális

paleontológiai egyesülés kialakulása az európai szocialista országokkal, amilyen már fennáll a Szovjetunió európai és ázsiai területei között. Hasonló nemzetközi szervezet biztosítaná a különböző nemzetközi összejövetelek koordinációját, valamint átvehetné a szocialista államok kutatásai és egyéb tevékenységei között a koordinálást.

Ezért a szocialista országok nemzeti bizottságai küldötteinek ülése a következőket terjeszti elő:

1. A Geológiai Bizottság mellett Paleontológiai Nemzeti Komisszió esetleg Nemzeti Paleontológiai Bizottság kialakítását javasolja azzal a feladattal, hogy ennek a tudományterületnek nemzetközi fórumok előtti hivatalos képviselője legyen.

2. Nemzeti paleontológiai társaságok illetve a paleontológiai szakosztályok létesítése a földtani illetve biológiai egyesületek keretein belül, azzal a feladattal, hogy egy országon belül a paleontológia szervezését átvegye.

3. Az európai szocialista országok egy közös szervezetben egyesülnének az IPA keretén belül: közép- és kelet-európai Regionális Paleontológiai csoport címen, a kutatás és oktatásban való együttműködés érdekében.

4. Ezt a javaslatot az IPA volt elnöke Prof. Dr. B. BOUCEK realizálná.

5. A Nemzetközi Szervezet létrejöttével a Csehszlovák Paleontológiai Bizottság lenne megbízva, a koordinációs feladatokat ellátni az ülésen megjelent szocialista országok között.

A fenti pontok biztosítására az egyes országok kiküldötteinek további rendszeres összejövetelét javasolják. Üdvözlük azt az előzetes bejelentést, mely szerint a Lengyel Tudományos Akadémia hozzájárulásával a következő ülés 1974-ben Varsóban lenne.

A határozatokat minden szocialista ország Akadémiáján, valamint a Nemzeti Geológiai Bizottságban előterjesztik. A megbeszélések eredményeiről javasoljuk a paleontológusokat szakfolyóiratokban informálni. Javasoljuk továbbá a következő ülésnek programjába a nemzetközi együttműködés konkrét és fontos paleontológiai feladatait összefoglalni.”

Liblice, 1973 Október 17.

Doz. DR. G. BIERNAT, Warszawa
 Prof. DR. B. BOUCEK Dr. Sc, Praha
 DR. H. BYSTRICKÁ, Bratislava
 Prof. DR. V. CANKOV, korresp. Mitglied,
 Sofia
 DR. R. HORNÝ C.Sc, Praha
 DR. Z. KVACEK C.Sc, Praha
 Doz. DR. R. MUSIL Dr.Sc, Brno
 Prof. DR. E. NAGY, Budapest
 Doz. DR. H. NESTLER Dr.Sc, Greifswald
 Doz. DR. H. OSMOLSKA, Warszawa

Prof. DR. V. POKORNY, Dr. Sc, korresp.
 Mitglied, Praha
 DR. E. PLANDEROVÁ C.Sc, Bratislava
 Doz. DR. J. SENES Dr.Sc, Bratislava
 Doz. DR. V. SITÁR C.Sc, Bratislava
 Prof. DR. Z. SPINAR Dr.Sc, Praha
 Prof. DR. J. SVAGROVSKÝ Dr.Sc, Bratislava
 Doz. DR. L. TELLER, Warszawa
 DR. V. ZÁZVORKA C.Sc, Praha

DR NAGY LÁSZLÓNÉ

Kitüntetések

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1974. január 9-én, nyugállománybavonulása alkalmából, eredményes munkássága elismeréséül BALLABÁS Sándor tagtársunknak, a M. Áll. Földtani Intézet osztályvezetőjének a Munka Érdemrend ezüst fokozatát adományozta. (Magyar Közl. Budapest, 1974. jan. 9. 1. sz.)

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1974. február 6-án, nyugállománybavonulása alkalmából, eredményes munkássága elismeréséül dr. HAÁSZ István tagtársunknak, a műszaki tudományok kandidátusának, a Magyar Geofizikusok Egyesülete tiszteleti tagjának, a M. Áll. Eötvös Loránd Geofizikai Intézet osztályvezetőjének a Munka Érdemrend ezüst fokozatát adományozta. (Magyar Közl. Budapest, 1974. február 6. 8. sz.)

A Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének (MABÉOSZ) 1974. február 24-i vezetési ülése a 200 ezres taglétszámú egyesület új főtítkárává dr. Soós Lászlót, választmányunk tagját, a Szénelköztani Munkabizottság vezetőjét választotta. Dr. Soós László főtítkári beiktatásán részt vett HORN Dezső közlekedés- és postaügyi miniszterhelyettes és dr. JÁNOSSY Lajos akadémikus, a MABÉOSZ elnöke is. (Népszabadság, 1974. II. 26.)

A Minisztertanács 1014/1974. (IV. 2.) sz. határozata megállapította az Állami Díj és a Kossuth-díj Bizottság összetételét. A Plénum tagjai közé meghívta dr. FÜLÖP József akadémiai levelező tagot, a Központi Földtani Hivatal elnökét, a rokontudományok területéről pedig dr. h. c. multi TÁRCZY-HORNOCH Antal Kossuth- és Állami Díjas akadémikust, a Magyar Tudományos Akadémia Geodéziai és Geofizikai Kutató Intézetének tudományos tanácsadóját és dr. ZAMBÓ János Kossuth- és Állami Díjas akadémikust is. (Magyar Közl. Budapest, 1974. április 2. 24. sz.)

A Magyar Tudományos Akadémia főtítkára 1974. évben, kiemelkedő kutatási eredményeik alapján 16 pályázót részesített „Ifjúsági Díj”-ban. Ifjúsági díjban és a velezjáró 5 ezer forint pénzjutalomban részesült VASKÓNÉ DÁVID KLÁRA tagtársunk, az ELTE Földtani Tanszékének tudományos munkatársa is, „Új eredmények a kréta időszak lipeuszulási térszín közzettani rekonstrukciójának problémaköréből” c. pályamunkájáért. (Akadémiai Közl. XXIII. (1974.) évf. Ö. sz. Budapest, 1974. április 29.)

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1974. április 4-én, hazánk felszabadulásának 29. évfordulója alkalmából, eredményes munkájuk elismeréséül dr. SZABOLCS István tagtársunknak, a mezőgazdasági tudományok doktorának a Magyar Tudományos Akadémia Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete igazgatójának, a Magyar Agrártudományi Egyesület Talajtani Társasága elnökének a Munka Érdemrend arany fokozatát; LUKÁCS Jenő tagtársunknak, a Központi Földtani Hivatal főosztályvezetőjének, a Földtani Kutatás szerkesztőjének a Munka Érdemrend ezüst fokozatát; NAGY István tagtársunknak, a M. Áll. Földtani Intézet osztályvezetőjének pedig a Munka Érdemrend bronz fokozatát adományozta. (Magyar Közl. Budapest 1974. ápr. 10. 26. sz.)

A Központi Földtani Hivatal elnöke 1974. április 4-én, hazánk felszabadulásának 29. évfordulója alkalmából BAKSA Csaba, dr. BÁLDI Tamás, FAZEKAS VIA, FRANYÓ Frigyes, HARTNER Mihály, HEGYI József, dr. KÉCSKEMÉTI Tibor, dr. KÖHÁTI Attila, SZOKOLAY György, dr. TÓTH Miklós, VADÁSZ György és ZENTAY Tibor tagtársainknak a Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója kitüntetést adományozta. (2/1974. sz. elnöki utasítás)

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1974. április 25-én, a Veszprémi

Vegyipari Egyetem alapításának 25. évfordulója alkalmából dr. NEMECZ Ernő akadémikusnak, az egyetem rektorának, Társulatunk volt elnökének, választmányja tagjának, az alapítás óta végzett, s a felvirágzást szolgáló érdemes és elvülhetetlen munkássága elismerésül a Munka Erdemrend arany fokozatát adományozta. (Magyar Közl. Budapest, 1974. május 8. 29. sz.)

1974. április 26-án, az egyesület alapításának 20. évfordulója összehívott Tiszt-

újító Küldöttközgyűlés a Magyar Geofizikusok Egyesülete tiszteleti tagjává választotta dr. CSÓKÁS Jánost, dr. FACSINAY Lászlót és dr. SEBESTYÉN Károlyt, az egyesület jelenleg ill. korábban magas tisztségeket viselt, felvirágoztatásában elvülhetetlen érdemeket szerzett alapító tagjai, tagtársainkat. Emléklappal tüntették ki a főtítkárt, CZEGLÉDI Istvánt, az egyesületért végzett áldozatos munkája elismerésül.

Tudományos minősítések

1974. április 24-én volt dr. BODZAY István tagtársunk „A nagylengyeli kőolajmező folyadékföldtani viszonyai” c. kandidátusi értekezésének nyilvános vitája. Az opponensek véleménye, a jelölt vitakészségének, kiterjedt és beható ismereteinek érvényesülése nyomán — az érdemi vitában — a kiküldött Bíráló Bizottság javaslatot terjesztett a Tudományos Minősítő Bizottság elé a kandidátusi fokozat odaítélése érdekében. Az értekezés opponensei dr. DANK Viktor a műszaki tudományok kandidátusa és dr. KÓRÖSSY László a földtudományok kandidátusa voltak.

1974. április 29-én rendezték meg ILKEYNÉ dr. PERLAKI ELVIRA tagtársunk „A Tokaji-hegység harmadkori savanyú vulkanizmusa” c. kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. Az opponensek véleménye, a kialakult vita eredményessége, jelölt mélyreható tárgyismerete és kielégítő válaszási nyomán a kiküldött Bíráló Bizottság úgy határozott, hogy javasolja a kandidátusi fokozat odaítélését dr. PERLAKY ELVIRA számára. Az értekezés opponensei FÖLDVÁRINÉ dr. VOGL MÁRIA akadémiai levelező tag és SZÉKYNÉ dr. FUX VILMA a földtudományok doktora voltak.

*

KOLLÁROVÁ-ANDRUSOVÁ, V.—KOCHANOVÁ, M.: Molluskenfauna des Bleskovy pramen bei Drnava (Nor, Westkarpaten). — Mollusques du Bleskovy pramen près de Drnava (Norien, Carpathes occidentales). (Res.) — Verl. Slow. Akad. Wiss. Bratislava, 1973. 215 p. 18+10 fényképtábla. 65 ábra. Bibl.

Dél-Európa alpi típusú triász képződményeinek őslénytani és rétegtani kutatása 1910 után arra irányult, hogy a térképező munkák során megismert fácieseket a BITTNER, MOJSISOVICS, FRECH, KITTL, ARHABER (Magyarország pedig ID. LÓCZY) által kidolgozott rétegtani keretek közé illesse. E többnyire politikai határokhoz kötött, lassú adatgyűjtő és ellenőrző munka eredményeinek nemzetközi egyeztetése azonban csak az 50-es évek végétől kezdett nagyobb lendületet venni. Az új geodinamikai modellek kidolgozásához nélkülözhetetlen rétegtani világkorreláció igénye a körülöttünk levő országokban a triász-kutatásnak is olyan fellendülését teremtette meg, amely a földtan és az őslénytan legmodernebb módszereinek nemzetközi együttműködésben való, komplex alkalmazásával nemesak rétegtani beosztásukat fogja kijavítani, hanem az ősföldrajzi alapok felülvizsgálatával a szerkezetalkulási folyamatok mélyebb megítéléséhez is

új alapokat teremt. Ezen az úton különös jelentőségük van azoknak a munkáknak, amelyek — mint a szóbanforgó könyv is — egy-egy „kompromittált” fauna vagy alapszelvény revíziójával járulnak hozzá a kordkérdés tisztázásához.

A magyar kutatók számára e könyvnek külön érdekessége van. Szerzői ui. a Nyugati Kárpátok hazánkba is átnyúló legdélibb egysége — a Gömöridák — egy olyan lelőhelyének puhatestűit gyűjtötték be újra, amit — felfedezésének körülményei, földrajzi közelsége és ingadozó kormegítélése miatt — a magyar szakemberek is mindig számon tartottak. Ezt a faunát, amely nőri Ammoniteseken kívül számos, korábban raeti korúnak vélt „kösszeni” alakot is tartalmaz, sokáig „keverékfauna”-ként könyvelték el. Korát pedig hol a nőri, hol a „raeti” elemek hangsúlyozásával jelölték ki a két emelet valamelyikében, tágabbra vagy szűkebbre vonva ezzel azt a rétegtani hézagot is, amely a bezáró rétegek és a reájuk alappreccsával települő hierlatzi és adneti fáciesű liász között van. A feldolgozás azért is nagy fontosságú, mert a régi gyűjtések nagy része két világháború viszontagságai között elkallódott. Szerzők érdeme, hogy a már-már teljesen kimerítettnek látszó lelőhelyet újra feltárták, s belőle — Dasycladaceákon kívül — 8

állattörzs tagjait gyűjtötték be rétegről rétegre. A kb. 8000 példányt felölelő sűrűségű fóként szesszilis, kisebb részt paléikus lenyék vázmaradványainak gyenge vízáramok révén az átvilágított sekélytenger mélyedéseiben való összemosódásával keletkezett.

A flóra és fauna összes meghatározott alakjának felsorolásán, az egykorú kárpáti lelőhelyekével való összehasonlításán és rétegtani értékelésén kívül a könyv első felében KOLLÁROVÁ az előkerült 12 *Ammonoidea*-fajt írja le példamutató precizitással. Bár ezek közül csupán egyetlen faj (a *Cycloceltes corneus*) új, Szerző éles szemét dicséri, hogy a jól ismertnek látszó, régi fajokról is számos új megfigyelést közöl. Különösen fontosak a tárgyalt fajok egyedfejlődésére vonatkozó, teljesen új megállapításai. Az embriónális kamrák és varratvonalak vizsgálatának más triász Ammonoideákra való kiterjesztése azok törzsfajlódási összefüggéseit is új megvilágításba helyezi. Dicsérettel kell szólnunk a fenyképtáblák és rajzok jó minőségéről is. KOLLÁROVÁ revíziós munkájának legnagyobb érdemét mégis abban látjuk, hogy megerősíti MOJSISOVICS-nak a dernői fauna nőri korára vonatkozó véleményét, amivel szemben idáig azért támadhattak kételyek, mert: a) MOJSISOVICS a dernői fauna alakjait nem ábrázolta le, b) MOJSISOVICS csak másodikból kapott anyagot vizsgált, s így a fauna raeti elemeivel való összekeverés lehetőségét nem lehetett teljesen kizárni.

Bár a dernői fauna felsőnői (sevati) korát és a *Pinacoceras metternichi* zónájába való tartozását már az Ammonoideák eldöntik, az ezeket kísérő 56 kagyló és 19 csiga alaknak KOCHANOVÁ által a könyv második részében eszközölt leírását is nagy jelentőségűnek kell minősítenünk mert: a) hasonló összetételű kagyló- és csigatársaság a nőri emeletből idáig még nem volt ismeretes (ezzel összefüggésben — a nyílt meghatározású alakok mellett — az új fajok száma (17+1) is nagy); b) a fennmaradó alakokra nézve pedig fontos új adatokat kapunk belőle azok vertikális elterjedésének tisztázásához. A munka használhatóságát jó fényképtáblák emelik.

KOLLÁROVÁ és KOCHANOVÁ tanulmányai remélhetőleg a magyar szakembereket is a hazai triász faunák hasonló alaposágú feldolgozására fogják ösztönözni!

BALOGH Kálmán

GEYER, O. F.: Grundzüge der Stratigraphie und Fazieskunde. Schweizerbart kiadó. Stuttgart, 1973, 279 oldal.

A rétegtan és fáciestan alapjait tárgyaló mű első kötete a földtani szelvényvel, a rétegtannal és a geokronológiával kapcsolatos gyakorlati ismereteket foglalja össze. A tervezett második kötet a paleo-ökológiai, ösföldrajzi és fáciestani eredményeket tekinti át. Mindkét kötetet, — sokak számára talán szokatlan, de távolról sem indokolatlan terjedelemben — az „öslénytani alapok” című paleontológiai áttekintés vezeti be.

Az első kötetnek több mint fele az öslénytan rétegtani szempontból fontos kérdéseit tárgyalja. A rendszertani áttekintés (1—78 oldal) ennek megfelelően csak a rétegtani jelentőségű csoportokat ismerteti, a gyakorlati követelményekkel indokolható egyszerűsítésekkel és csoportosítással. A paleozoológia így megelőzi a paleobotanikát. Részletes és színvonalas az őseletnyomok vizsgálatával foglalkozó fejezet (79—88). A fosszilizációt tárgyaló rész (89—117) az elhalást követő folyamatokat (felbomlás, felhalmozódás, összemosódás, irányítottág, utólagos áthalmazódás stb.), valamint a fossziliák utólagos változásait (kioldás, átkristályosodás, konkrétio képződés, deformáció stb.) tárgyalja. Nagyon sikerült a rendszertan és a nevezéktan lényegét összefoglaló fejezet (118—140), sok példával, a rendszertani és a nevezéktani típus világot elkülönítésével, a nevezéktani szabályok és az ósмарadványok leírási technikájának tömör ismertetésével. Az öslénytani bevezetőt a preparálási eljárások áttekintése zárja le (140—147).

A földtani szelvény című második rész (148—176) a rétegződés és a rétegek települési viszonyaival, a szediment-struktúrákkal, a szelvényfelvétel, a szelvényleírás és az ábrázolás technikájával foglalkozik, különös tekintettel a ciklikus üledékek, a rétegfelületek, és az üledékképződéssel egyidejű réteg-átalakulások jelentőségére.

A rétegtan és geokronológiát a harmadik rész (177—251) tárgyalja.

Ami a rétegtan alapjait (177—183) illeti, ezen belül a szerző lényegében csak két célkitűzést lát indokoltnak: a rétegek közetjellegére és térbeli elterjedésére épülő *lithosztatigráfiát*, valamint a rétegek időrendiségét elsősorban biológiai (biosztatigráfia) alapon vizsgáló *kronosztatigráfiát*. Nincs biosztatigráfia kronosztatigráfia nélkül és megfordítva. A lithosztatigráfia (184—192) jelentőségét a szerző különösen a még kevésbé ismert területek előzetes rétegtani feldolgozásában látja. Ennek megfelelően a legfontosabb lithosztatigráfiai egységek, a formációnak a jól vizsgált közép-európai területen nem tulajdonít jelentőséget. A lithosztatigráfiai egységek tipizálását ugyanekkor fontosnak tartja

(sztratotípus) és nemcsak a lithosztratigráfiai munka technikáját mutatja be, hanem az egyes lithológiai vezér-horizontok több kontinensre kiterjedő földrajzi elterjedésére is érdekes példát közöl.

A vezérkövületek fogalmának ismeretése után (192—200) kerül sor a kronosztratigráfiai osztályozás alapjainak bemutatására különös tekintettel a zónafogalomra és a biosztratigráfiai vizsgálatok összetett módszereire (201—229).

Nagyon fontos és gyakorlati szempontból is lényeges a réteghézagról és a kondenzációról írt fejezet (229—239).

A munkát a szélesebb értelemben vett geokronológia (239—251) bemutatása zárja le, a biokronológia, kronográfia és a kronometria elveinek tisztázásával.

Az ismeretek elmélyítését minden fejezet végén rövid irodalomjegyzék könynyíti meg. A 3200 címszavas tárgymutató a munka nagy értéke. Az ábraanyag (166) részben új, részben az áttekintés

végezt magától a szerzőtől ábrázolt ábrákból áll.

Mint minden, egy szerzőtől írt kézikönyv esetében, GEYER művében is találunk meghaladott adatokat. A Tintinnának nemcsak a jurától élnek, a dendrokronológia nemcsak az utolsó 2000 év történetébe nyújt bepillantást stb. Ezekért a kis hibákért azonban bőségesen kárpótol az egységes koncepció, a beosztás arányossága, a lényeg kiemelése és különösen az egész művön végighúzódo *gyakorlati* szempont. A szerző művét nemcsak 1959 óta tartó egyetemi előadásaira építette, hanem sokkal inkább azokra a tapasztalatokra is amelyeket mint terepi geológus több éves külföldi munkája során nyert.

A munka izléses formájú megjelentetésével a kiadó a földtan és az őslénytan művelőinek nagy segítséget nyújtott és méltán számíthat nemzetközi sikerre.

GÉCZY B.